

## **ОСНОВНІ ОСОБЛИВОСТІ КОМПЛЕКТУВАННЯ ФОНДІВ АЛЕКСАНДРІЙСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ: ЗАКУПІВЛІ, ПЕРЕДПЛАТА ПЕРІОДИКИ, ДАРИ**

Порушена у статті тема є мало вивченою і в той же час важливою та актуальною для сучасного книгознавства та бібліотекознавства. В роботі використовуються звітні матеріали, присвячені Александрійській бібліотеці Єгипту, що допомагають систематизувати інформацію щодо комплектування фондів, окреслити основні джерела комплектування фондів: закупівлі, передплату періодики та дари.

Проведене дослідження потребувало аналізу значної кількості статей (близько 50), присвячених Александрійській бібліотеці. Поряд із річними звітами до роботи були залучені друковані джерела (праці директора Александрійської бібліотеки Ісмаїла Серагельдіна, публікації співробітників бібліотеки, публікації міжнародних конференцій (в тому числі IFLA), які допомагають зрозуміти та розкрити зміст досліджуваної теми.

Сучасна Александрійська бібліотека Єгипту (Александріна) – це комплексний бібліотечний заклад з універсальним профілем комплектування фондів. Слугуючи потребам як науковців, так і звичайних читачів, вона поєднує в собі риси публічної та наукової бібліотеки. Александріна не тільки обслуговує читачів та зберігає літературу, ця бібліотека поступово стає місцем, де проходить не завжди легкий діалог між близькосхідною арабською та західною цивілізаціями. Александрійська бібліотека Єгипту добре висвітлена як у друкованих виданнях, так і в мережі Інтернет. Однак багато джерел відзначаються лише детальним окресленням структури Александріни та її культурних досягнень і не містять потрібної інформації про формування та комплектування фондів. Серед описових досліджень, присвячених Александрійській бібліотеці, можна виділити: Jacques Tocatlian. *Bibliotheca Alexandrina – Reviving a legacy of the past for a brighter common future*<sup>1</sup>; Jacques

---

<sup>1</sup> *Tocatlian J. Bibliotheca Alexandrina – Reviving a legacy of the past for a brighter common future / Jacques Tocatlian // International Library Review. 1991. Vol. 23. P. 255–269.*

Tocatlian. *Bibliotheca Alexandrina: From Dream to Reality*<sup>2</sup>; Abdelhady L. “Research for All” at the *Bibliotheca Alexandrina*<sup>3</sup>; Adly N. *Bibliotheca Alexandrina: A Digital Revival*<sup>4</sup>; *Bibliotheca Alexandrina at 5: A Study in Contrasts*<sup>5</sup>; Chepesiuk R. *Dream in the desert: Alexandria’s Library Rises Again*<sup>6</sup> та ін. Однак тільки описові джерела не можуть дати нам відповіді на професійні питання бібліотекарів, книгознавців та бібліографів. Подальші дослідження потребують значних зусиль із пошуку інформації, узагальнення, систематизації та впорядкування тих відомостей, які ми вже маємо.

### **Комплектування фондів Александрії: закупівлі (المقتنيات), передплата періодики (الموارد المكتتبة مجلات)**

Одними з найважливіших джерел комплектування фондів у сучасній Александрійській бібліотеці є закупівлі. На другому місці дари європейських та арабських країн. Основні моменти комплектування фондів координуються документом “Сійа сату джам‘і аль-кутубі фі мактабаті аль-Іскандаріййа”<sup>7</sup>, однак у ньому відображена лише загальна інформація про дари та закупівлі бібліотеки.

У 2002–2003 рр. фонди Александрійської бібліотеки поповнювались в основному за рахунок закупівель, що реалізовувались за підтримки UNESCO<sup>8</sup>. На той час існував спеціальний план, який зобов’язував Секцію комплектування Бібліотечного

<sup>2</sup> Tocatlian J. *Bibliotheca Alexandrina: From Dream to Reality* / Jacques Tocatlian // *International Information & Library Review*. 2003. Vol. 35. P. 39–50.

<sup>3</sup> Abdelhady L. “Research for All” at the *Bibliotheca Alexandrina* [Electronic resource] / L. Abdelhady // IFLA Council and General Conference. 2003. № 69. P. 1–13. LYRIS ListManager. – Access mode: <http://www.ifla.org/IV/ifla69/papers/164e-Abdelhady.pdf>. – Title from the screen. Accessed 19.04.2012.

<sup>4</sup> Adly N. *Bibliotheca Alexandrina: A Digital Revival* / Noha Adly // *Library Times International: world news digest of library & information science*. 2009. Vol. 26, Iss. 2. P. 14–15.

<sup>5</sup> *Bibliotheca Alexandrina at 5: A Study in Contrasts* // *American Libraries*. 2007. Special report, August. P. 26–27.

<sup>6</sup> Chepesiuk R. *Dream in the desert: Alexandria’s Library Rises Again* / Ron Chepesiuk // *American Libraries*. 2000. April. P. 70–73.

<sup>7</sup> Політика комплектування Александрійської бібліотеки.

<sup>8</sup> Александрійська бібліотека є депозитарієм ООН.

Сектору поповнювати основні фонди бібліотеки у кількості 50 000 книг<sup>9</sup> щорічно. Надалі така цифра досягається як за рахунок бюджету бібліотеки, так і за рахунок дарів<sup>10</sup> різних організацій та приватних осіб. На момент 2012 р. план по кожному із джерел комплектування в Александрії відсутній. Змінилось і планування бюджету. Якщо в 2002–2003<sup>11</sup> звітному році на закупівлі виділялася більш-менш стала сума грошей<sup>12</sup>, і її слід було використати в будь-якому випадку, незважаючи на якість запропонованих видань, то на сьогодні бюджет залежить від потреб, що відмічаються на початку звітнього року. Підрозділи зазначають, яка сума грошей їм потрібна для купівлі книг, передплати періодики та баз даних. Таким чином кількість закупівель кожного року є різна і залежить від цін на книжки та передплату періодики. Відсутність такої політики у 2002–2003 рр. призводила до того, що до Секції комплектування<sup>13</sup> потрапляли шкільні підручники з різних предметів або малозначущі для науки туристичні довідники. Такий прорахунок виник на підставі одного з найголовніших завдань Александрії, за п'ять-десять років досягти цифри у 8 млн. одиниць зберігання основних фондів. Багато вчених Європи, Близького Сходу та UNESCO скептично сприймали таке планування закупівель, що було спрямоване на максимальне завантаження книгосховищ не завжди якісною та науковою літературою. Сьогодні значна кількість закупівель реалізується за рахунок договорів із державними та приватними фірмами, а також закупівель на книжкових ярмарках у Каїрі та

<sup>9</sup> *Watson B. Rising Sun* [Electronic resource] / Bruce Watson // *Smithsonian Magazine*. – 2002. – Vol. 33, № 1. – Access mode: <http://www.smithsonianmag.com/travel/rising.html>. – Title from the screen. Accessed 5.05.12.

<sup>10</sup> Першими і найважливішими дарами до Александрії були рідкісні рукописи часів арабського завоювання Іспанії, документи, пов'язані з побудовою Суецького каналу, тисячі арабських рукописів, взятих із репозитаріїв країн Близького Сходу.

<sup>11</sup> 2002–2003 є першим звітним роком для сучасної Александрійської бібліотеки.

<sup>12</sup> Приблизно 800 000 єгипетських фунтів на рік.

<sup>13</sup> Секція комплектування є головним підрозділом, який реалізує централизоване комплектування Александрійської бібліотеки. Однак слід мати на увазі, що окремі підрозділи Александрії можуть комплектуватися і децентралізовано.

Франкфурті. Як зазначає один із керівників проекту відродження Александріни доктор Джованні Франко Ромеріо, система комплектування страждає від бюрократичного підходу до її реалізації. З одного боку, проявляється нестримний європейський узурпаторський вплив, коли керівництво UNESCO прагнуло за рахунок побудови такої вишуканої бібліотеки в досить відсталому Єгипті укріпити у свідомості людей нові колонізаційні<sup>14</sup> підтексти. З іншого боку, керівництво Єгипту прагнуло за рахунок UNESCO “поживитися” такими необхідними для сучасного Єгипту підручниками, посібниками та науковими роботами з інформаційних технологій, математики, електроніки, менеджменту організацій тощо. Іншим боком цієї медалі, як зазначає Ромеріо, є відсутність цілісної політики розвитку фондів.

Офіційно UNESCO надіслала директиви до Александріни, в яких було зазначено, що основна парадигма комплектування Александрійської бібліотеки має бути пов’язана з відбором літератури з історії Александрії та середземноморського регіону. Зрозуміло, що починаючи із 2003 р., від такого напрямку діяльності почали поступово відходити, пояснюючи зриви в цій програмі актуальністю тих чи інших наукових видань. Однак у директивах UNESCO не передбачалось, що Александріна буде закуповувати літературу за рахунок міжнародних коштів, у тому числі навчальні матеріали для населення Єгипту. Між тим, президент Мубарак взяв під свій контроль основні напрямки формування фондів Александрійської бібліотеки і наказав директору Ісмаїлу Серагельдіну безпосередньо доповідати йому щодо поточної роботи закладу. Під час правління Хосні Мубарака, не зважаючи на бюрократичні порядки та відмивання коштів, фонди Александріни збільшувались, однак багато вчених-скептиків стверджують, що ця діяльність не відповідала нормам UNESCO. Ця діяльність проводилась лише заради вдосконалення навчальної та наукової бази лише Єгипту.

Слід також згадати і про третю силу, яка вбачала у розвитку Александріни не переваги, а лише негаразди для власного іміджу та впливу – це ісламські фундаменталісти. Прямими закидами як до комплектування, так і до зберігання фондів були заяви щодо

<sup>14</sup> Маються на увазі такі минулі події, як вторгнення французів у 1798 р. та англійців у 1801 р.

знищення літератури, яка не є сумісною з ісламом. Окрім цього, комплектування історичними джерелами також заважало ісламістам. Виявилось, що історичні віхи існування та заснування Александрійської бібліотеки прямо вказували на те, що і саме місто Александрія є елліністичним, а не ісламським. Це спровокувало конфлікт, який можна вирішити шляхом роз'яснення гуманістичної та просвітницької позиції Александріни, яка не перетинається з політичним або релігійним життям.

Розглянемо закупівлі книг та передплату періодики Александрійської бібліотеки. Існує низка юридичних моментів, пов'язаних із ними. Згідно із Законом Єгипту № 1 від 2001 року "Стосовно Александрійської бібліотеки", відповідно до Статті 6 цього ж документу, Бібліотека Александріна повинна мати власний окремий рахунок у Центральному банку Єгипту або в комерційному банку, але зі схвалення Міністерства фінансів країни. Така ситуація має уособлювати певну стабільність надходження коштів на закупівлі до Александрійської бібліотеки. У річному звіті Александріни за 2002–2003 рр. ми можемо дослідити, що бібліотека отримала 104 посилки з митниці, також за рік відбулося близько 39 зустрічей та тендерів для проведення закупівель літератури та технічного обладнання. Частина витрачених на закупівлі коштів було компенсовано продажем публікацій Александрійської бібліотеки. У звітний 2004–2005 рік була проведена 21 тендерна зустріч та 83 засідання із приводу закупівель. Бібліотекою було зареєстровано 72 бандеролі, направлені з митниці. Того ж року було підписано сім контрактів на закупівлі. У звітному 2005–2006 році всього проведено понад 80 тендерів, зареєстровано 118 замовлень на закупівлі, отримано 112 бандеролей із митниці. Слід зазначити, що важливу роль у формуванні списків тендерів відіграла підтримка комплектування Александріни ресурсами Інтернет<sup>15</sup>.

У звітному 2004–2005 році у процентному співвідношенні закупівлі Александріни розділились на потреби таких основних підрозділів: 54 % на Головну бібліотеку, 19 % на Спеціалізовану бібліотеку мистецтв, мультимедійних та аудіовізуальних матеріалів (مكتبة متخصصة للفنون الوسائط المتعددة و المواد السمعية و البصرية), близько

<sup>15</sup> У 2004 році місцеві провайдери забезпечували швидкість Інтернету близько 10 Mbps. У січні 2005 року швидкість досягала 155 Mbps.

14% на Спеціалізовану бібліотеку для юнацтва (مكتبة متخصصة للنشء), близько 12% на Спеціалізовану бібліотеку для дітей (مكتبة متخصصة للأطفال) і близько 1 % на довідкові матеріали для керівництва та співробітників.

Бібліотека Александріна підтримує зв'язки із 23 видавцями, які забезпечують її необхідними книгами. Серед них: Meric, Middle East Observer, Baccah, Dawson, Limojar, Mediterranean Publishers Services, Kasha, Omega, American University in Cairo Press, Plaisir De Lire, Ahram, Osiris, Diwan, Hala Book Shop, Book Galaxy, Sigma, Modern English Bookshop, Academic Bookshop Co., Scientific Home, Anglo Egyptian Bookshop, Knowledge Power, Sphinx, Unlimited Press.

Із приводу забезпечення передплати журналів Александрійська бібліотека має справу тільки з одною фірмою EBSCO, що забезпечує Александріну всією необхідною періодикою.

Як і Національна бібліотека Єгипту, Александрійська бібліотека має пільги щодо імпорту та отримання іноземної літератури з-за кордону. Закон Єгипту № 1, зокрема, Стаття 7, вказує, що в рамках офіційних положень та статусу Бібліотека Александріна та її філії звільняються від загального оподаткування доходів та надлишків доходів від своєї поточної діяльності. Це означає, що Александрійська бібліотека звільняється від усіх державних зборів, а також від оформлення вантажних митних декларацій (митних зборів) на ввезення наукових матеріалів. Таким чином, на відміну від українського законодавства, в Єгипті права Александріни спеціально прописані та підготовлені для уникнення проблем із митними службами. Також, на відміну від українських митних законів, ввезення наукових матеріалів через єгипетську митницю не обмежується вагою або сумою надісланих книг чи журналів (можуть бути пропущені вантажі за загальною сумою понад 100 євро).

Активна співпраця Александріни з місцевими і закордонними книжковими ринками (ярмарками) дозволила бібліотеці активно використовувати бюджет<sup>16</sup> при закупівлі спеціалізованої літератури-

---

<sup>16</sup> Зважаючи на Закон Єгипту № 1 від 2001 року "Стосовно Александрійської бібліотеки", спираючись на Статтю 6, Бібліотека Александріна має власний бюджет.

ри для нових підрозділів<sup>17</sup>. Такі підходи в комплектуванні фондів дозволили співробітникам Секції комплектування (قسم جمع الكتب) робити безпосередній відбір літератури та закуповувати її великими партіями. На книжкових ярмарках проводиться відбір літератури як для основних фондів, так і для спеціальних проектів. У 2010 році серед таких проектів постали: об'єднаний проект “Асуанський Центр серця”, проект “Гіпертрофічна кардіоміопатія” та ін. Організацію книжкових ярмарків також проводить і сама Александрійська бібліотека. Наприклад, у 2012 році був проведений Дев'ятий міжнародний книжковий ярмарок в Александріні<sup>18</sup>. На кожному ярмарку визначається почесний гість-країна, який презентує свої найважливіші публікації. У 2012 таким гостем буде Марокко. Слід звернути увагу на те, що ярмаркові проекти є дуже вигідними для Александрійської бібліотеки, оскільки на них, як правило, запрошуються найбільш відомі видавці, торговельні агенти, представники видавництва Європи, Близького Сходу та Азії.

Статистичні дані щодо процентного співвідношення придбаної літератури за мовним показником у звітному 2009–2010 році свідчать про те, що література арабською мовою складає 54.2 % від загальної кількості, англійською – 43.6 %, французькою – 0.4 %, іншими мовами – 1.7 %. Однак слід зауважити, що ці показники можуть змінюватись. Зокрема, можна було б стверджувати, що більш тісне співробітництво українських бібліотек з Александріною могло б значно збільшити в її фондах кількість літератури українською та російською мовами. Однак із листування із представником Секції комплектування Александрійської бібліотеки Шерін Ейд можна зробити висновок, що українські та російські матеріали не користуються великим попитом. Це пояснюється, головним чином, відсутністю фахівців, які б володіли слов'янськими мовами і могли б професійно обробити, класифікувати та каталогізувати отриману з України літературу. Незважаючи на пропозиції Національної бібліотеки України імені

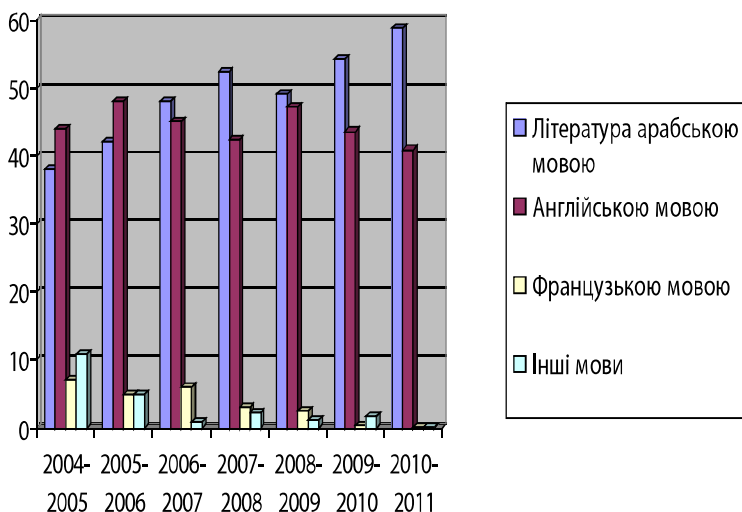
---

<sup>17</sup> Зважаючи на універсальність Александрійської бібліотеки та на бажання Директора Ісмаїла Серагельдіна охопити найширший спектр наукових досліджень, в Александріні майже кожен рік відкриваються нові підрозділи та науково-дослідні інститути.

<sup>18</sup> 3 20 березня по 3 квітня.

В. І. Вернадського допомогти в каталогізації та перекладі видань, що надсилаються Сектором іноземного комплектування та міжнародного книгообміну до Александріни, Шерін Ейд зазначила, що подальший розвиток книгообміну з Александрійською бібліотекою може бути тільки за умови направлення до неї літератури, що містить частину статей англійською мовою. Враховуючи відкритість Александрійської бібліотеки до зовнішнього співробітництва, в майбутньому можливе порушення питання щодо створення в Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського спеціального фонду арабської літератури. Із приводу мовного питання щодо закупівель Александріни подаємо таку статистичну інформацію:

Діаграма розподілення закупівель літератури Александрійської бібліотеки<sup>19</sup> за мовним показником (2003–2010 рр.)<sup>20</sup> (المقتنيات حسب اللغة)



<sup>19</sup> При складанні діаграми використовувались дані річних звітів Александрійської бібліотеки.

<sup>20</sup> На осі Y цифри представлені у відсотках до загальної кількості.



Таблиця розподілення закупівель літератури  
Александрійської бібліотеки<sup>21</sup> за мовним показником  
(2003–2010 рр.)<sup>22</sup> (المقتنيات حسب اللغة)

	2004– 2005	2005– 2006	2006– 2007	2007– 2008	2008– 2009	2009– 2010	2010– 2011
Арабська мова	38	42	48	52.4	49	54.2	58.9
Англійська мова	44	48	45	42.3	47.2	43.6	40.9
Французька мова	7	5	6	3.1	2.6	0.4	0.1
Інші мови	11	5	1	2.2	1.2	1.7	0.2

Таблиця коливання процентного співвідношення закупівель  
літератури за мовним показником<sup>23</sup> (المقتنيات حسب اللغة)<sup>24</sup>

	2004– 2005	2005– 2006	2006– 2007	2007– 2008	2008– 2009	2009– 2010	2010– 2011
Арабська мова	38	+4	+10	+14.4	+11	+16.2	+20.9
Англійська мова	44	+4	+1	-1.7	+3.2	-0.4	-3.1
Французька мова	7	-2	-1	-3.9	-4.4	-6.6	-6.9
Інші мови	11	-6	-10	-8.8	-9.8	-9.3	-10.8

До цих статистичних відомостей може стати висновок, що у 2004–2005 та 2005–2006 звітних роках у закупівлях літератури переважали англійськомовні видання. Однак у 2006–2007, 2007–2008,

<sup>21</sup> При складанні таблиці використовувались дані річних звітів Александрійської бібліотеки.

<sup>22</sup> Цифри представлені у відсотках.

<sup>23</sup> Порівняння з початковими показниками 2003–2004 рр.

<sup>24</sup> При складанні таблиці використовувались дані річних звітів Александрійської бібліотеки.

2008–2009 та 2009–2010 звітних роках ця тенденція зникає, що може бути ознакою зміни політики комплектування фондів, і зосередженістю на придбанні арабських, зокрема єгипетських видань. Слід зазначити, що відкритим залишається питання щодо присутності в Александрії фондів присвячених тільки Єгипту та історії єгипетського народу, а також фондів, іноземних видань, що присвячені цій країні. Потребує уточнення присутність в Александрійській бібліотеці читальних залів, що спеціалізуються на обслуговуванні єгиптологічною літературою. На сьогодні відомо лише, що в Бібліотеці Александрії присутні спеціальні фонди, що містять місцеві та іноземні публікації, присвячені місту Александрія.

У річних звітах Александрійської бібліотеки звертають на себе увагу показники, що стосуються виділення коштів на придбання тих чи інших колекцій. У балансовому звіті Александрії на 30 червня 2010 р. до складу фінансових рахунків входили також кошти на закупівлі книг, періодики, рідкісних видань та інших видів літератури. Відповідно, на 2010 р. на передплату періодики, закупівлю літератури та колекцій<sup>25</sup> було виділено 799 196 єгипетських фунтів, а у 2009 р. – 787 196.

За звітами Александрійської бібліотеки 2005–2006 звітного року, доставку дарів та передплачених видань із митниці здійснювали 11 легкових машин, 3 “вени” та два малі мотоцикли. Відповідно, ця ж кількість транспорту могла бути застосована для відправки книг та періодики на митницю для зарубіжних партнерів.

Важко вирахувати кількість листів, що були отримані та відправлені Секцією міжнародного книгообміну Александрії. Слід, однак, зазначити, що Блок реєстрації та архівів Александрійської бібліотеки за 2005–2006 рр. відмітив отримання 5907 звичайних листів та 2677 рекомендованих, відповідно в архіві відмічена відправка 1262 звичайних листів, 792 рекомендованих і 2172 відправлених спеціальним кур’єром. На сьогодні немає можливості з’ясувати, яка частина цих листів належала Секції комплектування Александрійської бібліотеки.

<sup>25</sup> Маються на увазі колекції та бібліотеки видатних єгипетських та арабських діячів.

### Дари (الاهداءات)

Наступний розділ дослідження стосується такого джерела комплектування фондів Александрії, як дари. У 2009–2010 звітному році складалася така статистична картина: подаровано книг – 516, 383 (98.5 %), карт – 360 (0.1 %), мультимедійних матеріалів – 367 (0.1 %), періодичних видань – 6, 466 (1.2 %), інших типів видань – 470 (0.1 %). Загальна кількість за 2009–2010 рр. складає 524, 046<sup>26</sup> (100 %). Таким чином, можна зробити висновок, що на сьогодні в Александрійській бібліотеці найбільша кількість дарів припадає саме на книжки, на другому місці – періодичні видання.

Серед найактивніших країн, які відправляють в Александрію найбільшу кількість дарів, слід виділити: Францію, Саудівську Аравію, Об'єднані Арабські Емірати, Оман, Лівію, Ірак, Норвегію, Грецію, Німеччину, Японію, Італію. Сполучені Штати Америки на сьогодні також відправляють в Александрійську бібліотеку дари<sup>27</sup>, а також сприяють розширенню культурних програм та обмінів Александрії<sup>28</sup>. Серед міжнародних компаній та суспільних організацій найбільшими донорами Александрії є: UNESCO<sup>29</sup>, Microsoft Egypt, Nile-on-Line, Daimler Chrysler, The J. F. Costopoulos Foundation, VTLS Inc.<sup>30</sup>, Oracle<sup>31</sup>, Compaq<sup>32</sup> та ін.

Серед наукових, академічних та фінансових закладів, що відправляють до Александрії книжкові дари та фінансову допомогу,

<sup>26</sup> У 2008–2009 звітному році ця цифра складала 21 473 од., у 2007–2008 – 20 686 од.

<sup>27</sup> *Pasquini Elaine*. California Friend of Bibliotheca Alexandrina Honored in San Francisco / Elaine Paquini // Washington Report on Middle East Affairs. 2000. Vol. 19, № 9. P. 1–7.

<sup>28</sup> У низці американських міст діє організація International Friends of the Bibliotheca Alexandrina.

<sup>29</sup> З 1994 р. Бібліотека Александрія є депозитарієм публікацій ООН в Єгипті. У Александрії, як і в Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського, є Фонд ООН.

<sup>30</sup> Міжнародна організація, що займається розробкою програмного забезпечення для бібліотечних процесів автоматизації.

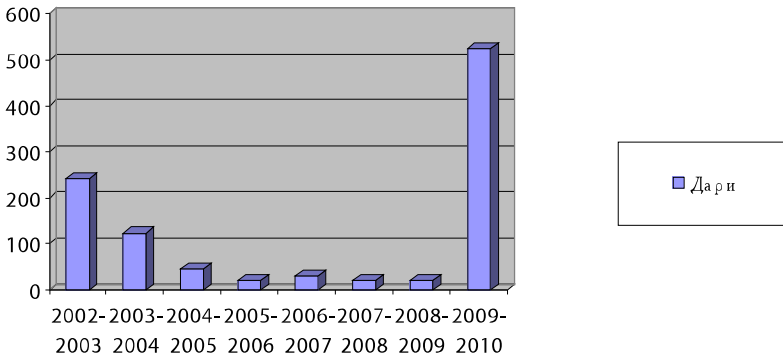
<sup>31</sup> Oracle – компанія, що розробляє оптимізований інтегрований спектр програмного та апаратного забезпечення для бізнесу.

<sup>32</sup> Compaq (Compaq Computer Corporation) – американська компанія з виробництва персональних комп'ютерів.

слід виділити: Aarhus University, Abdus Salam International Centre for Theoretical Physics (ICTP), Alexandria Tamarin Center, Anna Lindh Foundation, American Museum of Natural History, Arab African International Bank, British Council, British University of Egypt, Cairo University, Center for Analysis of Disputes and their Modes of Settlement (CADMOS), Cornell University, Egyptair, Dutch Embassy in Cairo, El Gammal Group<sup>33</sup>, International Peace Bureau, Magdi Yacoub Institute<sup>34</sup> (MYI) та ін.

За звітний 2009–2010 рік одним із найбільших дарів, надісланих до Александріни, були близько 500 000 од. зб. від Франції та 5000 видань від Британської ради. До складу дарів входили аудіо- та відеоматеріали, а також книжки для дітей. Таким чином, ми можемо зробити висновок, що дари є одним із найважливіших джерел надходження літератури до бібліотеки. Нижче представлені статистичні відомості щодо надходження дарів та зростання фондів дарів Александріни за 2002–2010 рр.:

Діаграма надходження дарів до Александріни за 2002–2010 рр.<sup>35</sup>. (الاهداءات)<sup>36</sup>



<sup>33</sup> El Gammal Group – компанія з інвестування та розвитку в Єгипті.

<sup>34</sup> Magdi Yacoub Institute – науково-медична установа в Лондоні, що займається операціями із трансплантації серця та легенів.

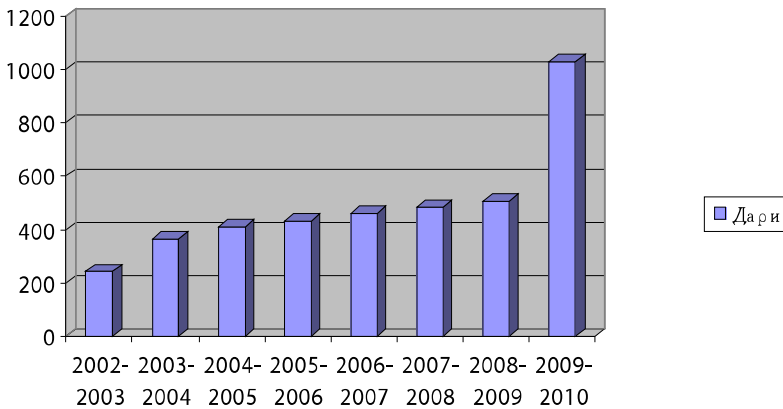
<sup>35</sup> На осі Y діаграми відображені цифри у тисячах од. зб.

<sup>36</sup> При складанні діаграми використовувались дані річних звітів Александрійської бібліотеки.

Таблиця надходження дарів до Александріни за роками (الاهداءات)

2002–2003	242 095
2003–2004	123 402
2004–2005	45 971
2005–2006	21 300
2006–2007	29 833
2007–2008	20 686
2008–2009	21 473
2009–2010	524 046

Діаграма поступового зростання кількості дарів у Александріни за роками<sup>37</sup> (الاهداءات)<sup>38</sup>



<sup>37</sup> На осі Y відображені цифри у тисячах од. зб.

<sup>38</sup> При складанні діаграми використовувались дані річних звітів Александрійської бібліотеки.

Таблиця поступового зростання кількості дарів  
у Александріні за 2002–2010 рр. (الاهداءات)<sup>39</sup>

2002–2003	242 095
2003–2004	365 497
2004–2005	411 468
2005–2006	432 768
2006–2007	462 601
2007–2008	483 287
2008–2009	504 760
2009–2010	1 028 806

Як бачимо, шляхом дарів Александрійська бібліотека кожен рік отримувала в середньому 128 600 од. зб. Однак тенденція надходження дарів не є сталою. Як ми можемо побачити на Діаграмі надходження дарів до Александріні за 2002–2010 рр., у 2005–2009 рр. кількість надходжень літератури не перевищувала 29 833 од. зб. Стрибокподібне зростання фондів ми можемо спостерігати лише у 2009–2010 звітному році, коли до Александрійської бібліотеки надійшло 524 046 од. зб. із Франції.

Окрім офіційних організацій та окремих осіб в Єгипті та за кордоном, велику кількість дарів Александріна одержує від так званої організації “Друзі Александрійської бібліотеки”. За їхньою підтримкою реалізуються доставки дарів із різних країн та регіонів, вивчення книжкового ринку, домовленості з місцевими видавництвами, а також міжнародний книгообмін. Серед єгипетських “друзів” Александріні слід виділити The Egyptian Association for Friends of the Bibliotheca Alexandrina, серед міжнародних: Australian Association of the Bibliotheca Alexandrina, Dalhousie University of Canada, Les Amis de la Bibliotheca Alexandrina

<sup>39</sup> При складанні таблиці використовувались дані річних звітів Александрійської бібліотеки.

(France), Association Egyptian-German Friends of the Bibliotheca Alexandrina, Greek-Egyptian Friendship League та ін. Всього 36 організацій.

Незважаючи на значну світову підтримку, дари від таких країн, як Сполучені Штати Америки та Англія надходили дуже нерегулярно та не мали суттєвої цінності для фондів. Томас Ліпскомб, голова Центру цифрового майбутнього у Нью-Йорку<sup>40</sup>, зазначив, що Бібліотека Александрина рухається у напрямку до фіаско світового масштабу<sup>41</sup>, таким чином стає зрозумілим недовіра американців до проектів Александрійської бібліотеки. Той же Ліпскомб вказував на мізерний бюджет закупівель Александрійської бібліотеки та на жакливу “застарілість” її фондів, невідповідність персоналу до формування повноцінних цифрових колекцій. Однак керівництво Александрини, зважаючи на таку критику, вказує насамперед на те, що цей бібліотечний заклад є найпершим у регіоні міжнародним інформаційним центром, що слугує потребам як науковців, так і простих людей.

Враховуючи світову фінансову кризу, Александрійська бібліотека відчуває певну залежність від дарів міжнародної спільноти та приватних осіб. Першопричиною цього є відсутність прав Александрини на отримання ОП<sup>42</sup> видань, надрукованих в Єгипті, а також недостатність державного фінансування на закупівлі. Найбільш щедрим даром для Александрини стало надходження до її фондів у 2010 р. близько 500 000 томів книжок французькою мовою<sup>43</sup>, що стало приводом до того, щоб вважати Александрійську бібліотеку найбільшим депозитарієм французької<sup>44</sup> літератури на всьому Близькому Сході, а також шостою бібліотекою у світі, що містить найбільші фонди французьких матеріалів. Дру-

---

<sup>40</sup> Center for the Digital Future in New York City.

<sup>41</sup> *Chepesiuk R. Dream in the desert: Alexandria's Library Rises Again / Ron Chepesiuk // American Libraries. 2000. April. P. 70–73.*

<sup>42</sup> ОП видань Єгипту отримує Національна бібліотека Єгипту, Бібліотека Александрина отримує лише ОП дисертацій.

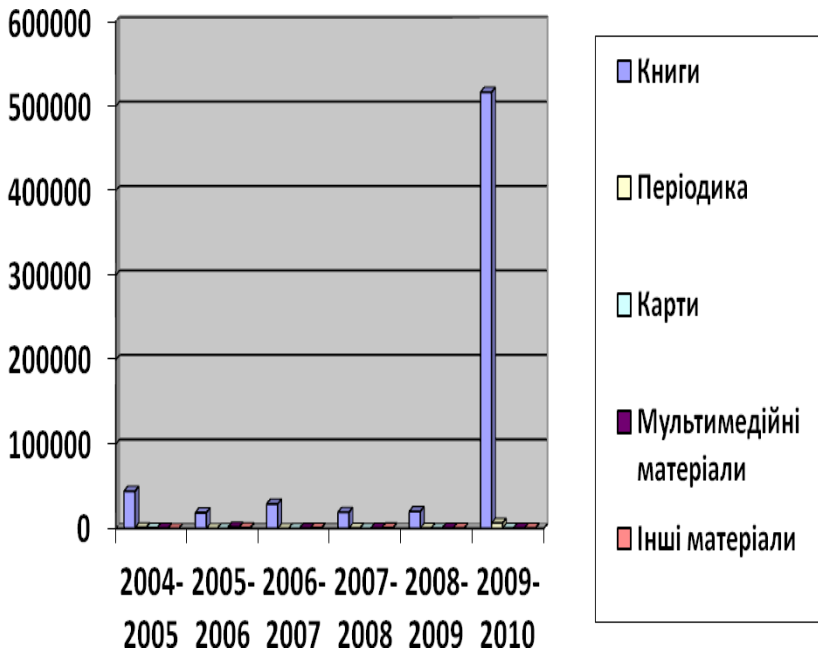
<sup>43</sup> Дар від *Bibliothèque nationale de France*.

<sup>44</sup> Згідно з Державним Звітом Єгипту з питань комунікації (медіа) 2006 року, в Єгипті офіційною мовою вважається арабська, однак також широко вживані англійська та французька, яка, практично, є третьою за вживаністю мовою.

гим за обсягом та значущістю даром вважають фонд Бутроса Бутроса-Галі<sup>45</sup>, в якому містились звіти, доповіді з конференцій, архіви газет та журналів, а також відеозаписи.

Дари до Александріни диференційовані як за типами літератури<sup>46</sup>, так і за видами<sup>47</sup>. У 2002–2004 рр. у звітах Александрійської бібліотеки як такого диференціювання дарів не проводилося, тому на сьогодні ми можемо дослідити статистику із 2004 р. Статистичні відомості щодо розподілу дарів за типами видань можна побачити на такій діаграмі:

Діаграма розподілу дарів  
за видами видань (2004–2010 рр.)<sup>48</sup>



<sup>45</sup> Бутрос-Галі, Бутрос – нар. 1922 р., єгипетський дипломат, 6-й Генеральний секретар ООН (1992–1996).

<sup>46</sup> Друковані та недруковані видання.

<sup>47</sup> Книги, періодика, продовжувані видання.

<sup>48</sup> При складанні діаграми використовувались дані річних звітів Александрійської бібліотеки.



Таблиця розподілу дарів  
за типами видань (2004–2010 рр.)<sup>49</sup>

	2004– 2005	2005– 2006	2006– 2007	2007– 2008	2008– 2009	2009– 2010
Книги	44124	18709	29003	19213	20106	516383
Періодика	994	0	0	342	472	6466
Карти	528	25	27	42	103	360
Мультимедіа	325	1735	274	382	432	367
Інші матеріали	0	831	529	707	360	470

Виходячи з показників таблиці та діаграми, ми можемо зробити висновок, що домінуючим видом дарів у Александрійській бібліотеці є книги, на другому місці періодика, на третьому – мультимедійні матеріали. Середнє<sup>50</sup> надходження книжкових дарів у Александріну – 107 923 од. зб. на рік, періодики – 1379 од. зб., мультимедії – 586 од. зб.

Зважаючи на Закон Єгипту № 1 від 2001 року “Стосовно Александрійської бібліотеки”, спираючись на Статтю 1, вказується, що Бібліотека Александріна є юридичною особою, безпосередньо підпорядкованою Президенту<sup>51</sup> країни. Таким чином, за посередництва Президента Єгипту, низка офіційних законодавчих та виконавчих документів регулярно надсилаються до Секції комплектування (قسم جمع الكتب), а вже потім розподіляються підрозділами або передаються до спеціальних фондів. До Секції комплектування також надходять матеріали та звіти фундації Gamal Abdel Nasser Foundation, яка є одним із партнерів Александріни з вітчизняного книгообміну. Організація передає до Александрійської бібліотеки колекції та матеріали другого Президента Єгипту Гамалія

<sup>49</sup> При складанні таблиці використовувались дані річних звітів Александрійської бібліотеки.

<sup>50</sup> За 2002–2010 рр.

<sup>51</sup> Нові дослідні інститути та підрозділи Александріни можуть бути утворені тільки за спеціальним дозволом Президента Єгипту. Легальна база підрозділів регламентується спеціальними декретами Президента.

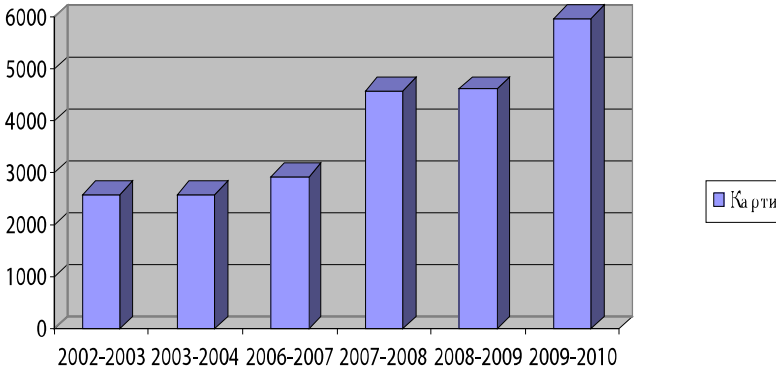
Абделя Насера. На базі цієї документації вже створено Колекцію Насера, яка на сьогодні присутня також і на сайті Александрини і має назву Nasser Digital Library<sup>52</sup>. Певним чином збирання матеріалів Президентів Єгипту та документів уряду і можливе майбутнє формування з них спеціальних колекцій є відносним еквівалентом діяльності Фонду Президентів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. Крім цього, всі матеріали, присвячені Президентам Єгипту та їхній діяльності, в обов'язковому порядку оцифровуються лабораторіями Александрійської бібліотеки. Окрім збирання матеріалів Президентів Єгипту, Секція комплектування робить добір матеріалів про визначних архітекторів країни Рамзеса Вісса Вассефа та Фаріда Шафеї. Надалі матеріали також будуть трансформовані у колекції.

Низка навчальних та просвітницьких програм Александрини дозволяють бібліотеці також отримувати велику кількість наукових та дослідницьких праць студентів та аспірантів, причому перед відбором необхідного матеріалу, як правило, вже є рекомендація роботи, видана спеціалізованою колегією, що формується з вищих навчальних закладів Єгипту. Одна з таких програм, “Молодь за стабільну екологію та краще розуміння” була започаткована у 2002 році і має підтримку багатьох науково-дослідних інститутів Александрійської бібліотеки. Кількість учасників програми на сьогодні перевищує 5500 представників, наукові роботи кожного з них за умов виконання певних кваліфікаційних вимог можуть з'явитися у фондах Александрини.

Слід зазначити, що низка науково-дослідних інститутів Александрійської бібліотеки можуть комплектуватися як централізовано, так і децентралізовано. Зокрема, Дослідний Центр Александрії та Середземного Моря (مركز دراسات الاسكندرية و حضارة البحر المتوسط) комплектується картами та кресленнями Александрії різних історичних епох централізовано, в той же час може видавати власні карти і направляти їх до підсобних фондів. Нижче можна більш ґрунтовно ознайомитися з кількісними значеннями картографічних фондів Александрійської бібліотеки:

<sup>52</sup> На 2006 р. означена оцифрована колекція містила близько 1300 виступів Президента Насера в 1952–1970 рр. (в аудіо- та друкованих форматах), близько 51 000 фотографій та 1000 портретів Президента, що охоплюють близько 6000 подій з 1930 р., більш ніж 1230 відеоматеріалів та ін.

Діаграма зростання картографічних фондів Александріни (خرائط)<sup>53</sup>



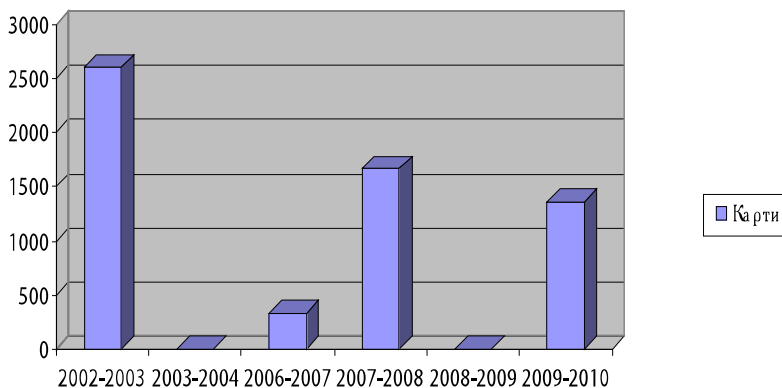
Таблиця зростання картографічних фондів Александріни (خرائط)<sup>54</sup>

2002–2003	2600
2003–2004	2600
2006–2007	2938
2007–2008	4600
2008–2009	4605
2009–2010	5970

<sup>53</sup> При складанні діаграми використовувались дані річних звітів Александрійської бібліотеки.

<sup>54</sup> При складанні таблиці використовувались дані річних звітів Александрійської бібліотеки.

Діаграма надходження карт до фондів Александріні (خرائط)<sup>55</sup>



Таблиця надходження карт до фондів Александріні (خرائط)<sup>56</sup>

2002-2003	2600
2003-2004	0
2006-2007	338
2007-2008	1662
2008-2009	5
2009-2010	1365

З наведених статистичних відомостей стає зрозумілою тенденція комплектування фондів картографічних видань. По-перше,

<sup>55</sup> При складанні діаграми використовувались дані річних звітів Александрійської бібліотеки.

<sup>56</sup> При складанні таблиці використовувались дані річних звітів Александрійської бібліотеки.

помітне досить стабільне зростання кількісних показників фонду. Можна відмітити лише декілька “стрибків” кількості надісланих видань у 2006–2007 та 2009–2010 звітному роках. Однак, якщо дивитися на надходження карт до Александрійської бібліотеки за роками, тоді можна помітити значні коливання надходжень літератури. Зокрема, у 2003–2004 та 2008–2009 звітних роках карти майже не надходили, тоді як у 2002–2003 та 2007–2008 звітних роках можна спостерігати значні надходження.

Деякі методи комплектування є нестандартними. Наприклад, суттєвою допомогою при відборі літератури стала організація вручення Премії Хасана Фатхі<sup>57</sup> за значні доробки у сфері архітектури 2009 року, що була анонсована доктором Мохамедом Авадом<sup>58</sup>. Такі проекти стають дуже ефективними з точки зору комплектування фондів, тому що найкращі роботи з тієї чи іншої наукової сфери одразу привертають увагу комплектаторів. З іншого боку, різні заходи, які організуються в бібліотеці, це можливість отримати цінну літературу в дар безпосередньо від авторів, що є провідними спеціалістами та вченими вищих кваліфікацій.

### **Висновок**

Комплектування Александріни базується на дарах, ОП дисертацій Єгипту, закупівлях, передплаті періодики та формуванні оцифрованих та електронних ресурсів. Виходячи з міжнародної підтримки та зацікавленості Александрійською бібліотекою, аспект дарів у комплектуванні фондів є досить помітним (у 2002–2003 р. – отримано 242 095 од., у 2009–2010 р. – 524 046 од. дарів) і заслуговує на додаткове вивчення та порівняння з іншими бібліотеками Близького Сходу. Інше питання, а саме закупівлі Александрійської бібліотеки, потребує подальшого вивчення з точки зору уточнення інформації про роботу Александріни з видавцями (на сьогодні бібліотека співпрацює з 23-ма видавцями). Виявлена особливість розподілення закупівель літератури Александрійської бібліотеки за мовним показником. У перші роки існування Алек-

---

<sup>57</sup> Фатхі Хасан (1900–1989) – єгипетський архітектор. Активно співпрацював із міжнародними організаціями, реалізував близько 160-ти архітектурних проектів.

<sup>58</sup> Мохамед Авад – директор Дослідницького центру Александрії та Середземного моря при Александрійській бібліотеці.

сандріни (2003–2004, 2004–2005, 2006–2007) переважав англо-мовний сегмент, з 2007 по 2010 рр. кількість закупівель арабською мовою переважала. Загалом, Бібліотека Александріни має універсальний профіль комплектування і, завдяки своїм програмам і фондам, може закономірно вважатися як публічною, так і науковою, це сприяє розширенню та укріпленню зв'язків між контингентом абонентів та бібліотечним фондом. Комплектування низки підрозділів Бібліотеки Александріни ускладнено через відсутність детальної програми розвитку фондів та інструктажів для персоналу. Немає однозначної інформації щодо наявності в Александріні інструкцій або програм щодо формування бібліотечних ресурсів. Крім цього, низка спеціалізованих проєктів бібліотеки прив'язуються до окремих підрозділів, однак порядок забезпечення фондів для тих чи інших програм часто залишається недостатньо відпрацьованим або невизначеним в офіційних документах. Окремі епізоди розвитку фондів можуть бути не узгоджені із загальними тенденціями. Кожного року можуть з'являтися окремі акценти на тій чи іншій літературі. Наприклад, на момент 2005–2011 рр. комплектування Александрійської бібліотеки у зв'язку із плануванням розвитку спеціальних колекцій робить посилений відбір літератури з арабських рукописів (підтримка проєкту INFOMAN<sup>59</sup>), архівів Єгипту (відбір інформації та подальше формування спеціальної бази даних National Archives), національного мистецтва фресок, преси Єгипту, музеїв країни, єгиптології та ін.

Основними науковими темами сучасної Александрійської бібліотеки є: місто Александрія, давня Александрійська бібліотека, єгиптологія, історія науки, мистецька критика, етика науки та технології, історія писемності, генетика та біотехнології та ін. Ці теми обумовлюють первинний відбір літератури до фондів. Згідно з аналізом інформації про розвиток фондів Александріни, є підстави вважати, що в цій бібліотеці зароджуються підрозділи на зразок Фонду Президентів та CIA3<sup>60</sup> Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського.

<sup>59</sup> Одним із завдань проєкту є оцифрування арабських рукописів.

<sup>60</sup> CIA3 – Служба інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади.

## ЛІТЕРАТУРА

التقرير السنوي ٢٠٠٤-٢٠٠٥. الإسكندرية: مكتبة الاسكندرية، ٢٠٠٥-١٨٤. صفحات [Electronic resource]. – Access mode: [http://www.bibalex.org/attachments\\_en/Publications/Files/El\\_Takrir\\_El\\_Sanawi\\_arabic\\_2004-2005.pdf](http://www.bibalex.org/attachments_en/Publications/Files/El_Takrir_El_Sanawi_arabic_2004-2005.pdf). Title from the screen. – Accessed 20.04.12.

التقرير السنوي ٢٠٠٥-٢٠٠٦. الإسكندرية: مكتبة الاسكندرية، ٢٠٠٦-٢٧٠. صفحات [Electronic resource]. – Access mode: [http://www.bibalex.org/attachments\\_en/Publications/Files/ARArabic2005-2006.pdf](http://www.bibalex.org/attachments_en/Publications/Files/ARArabic2005-2006.pdf). Title from the screen. – Accessed 20.04.12.

التقرير السنوي ٢٠٠٦-٢٠٠٧. الإسكندرية: مكتبة الاسكندرية، ٢٠٠٧-٢٥٩. صفحات [Electronic resource]. – Access mode: [http://www.bibalex.org/attachments\\_en/Publications/Files/AnnualReport\\_ar\\_2006\\_2007\\_pdf.pdf](http://www.bibalex.org/attachments_en/Publications/Files/AnnualReport_ar_2006_2007_pdf.pdf). Title from the screen. – Accessed 20.04.12.

التقرير السنوي ٢٠٠٧-٢٠٠٨. الإسكندرية: مكتبة الاسكندرية، ٢٠٠٨-٢١٦. صفحات [Electronic resource]. – Access mode: [http://www.bibalex.org/attachments\\_en/Publications/Files/ARArabic2007-2008.pdf](http://www.bibalex.org/attachments_en/Publications/Files/ARArabic2007-2008.pdf). Title from the screen. – Accessed 20.04.12.

التقرير السنوي ٢٠٠٨-٢٠٠٩. الإسكندرية: مكتبة الاسكندرية، ٢٠٠٩-١٣٢. صفحات [Electronic resource]. – Access mode: [http://www.bibalex.org/attachments\\_en/Publications/Files/2010050410224630845\\_annualarabic2010modalWEB.pdf](http://www.bibalex.org/attachments_en/Publications/Files/2010050410224630845_annualarabic2010modalWEB.pdf). Title from the screen. – Accessed 20.04.12.

التقرير السنوي ٢٠٠٩-٢٠١٠ (مكتبة الاسكندرية في قلب العمل).- الإسكندرية: مكتبة [Electronic resource]. – Access mode: [http://www.bibalex.org/attachments\\_en/Publications/Files/2011040511093826064\\_BaInActionar.pdf](http://www.bibalex.org/attachments_en/Publications/Files/2011040511093826064_BaInActionar.pdf). Title from the screen. – Accessed 20.04.12.

التقرير السنوي ٢٠٠٩-٢٠١٠ (من نحن ؟).- الإسكندرية: مكتبة [Electronic resource]. – Access mode: [http://www.bibalex.org/attachments\\_en/Publications/Files/2011040719494363393\\_whoarear.pdf](http://www.bibalex.org/attachments_en/Publications/Files/2011040719494363393_whoarear.pdf). Title from the screen. – Accessed 20.04.12.

التقرير السنوي ٢٠٠٩-٢٠١٠ (اطلالة على مكتبة الاسكندرية).- الإسكندرية: مكتبة [Electronic resource]. – Access mode: [http://www.bibalex.org/attachments\\_en/Publications/Files/2011040710235424243\\_overviewar.pdf](http://www.bibalex.org/attachments_en/Publications/Files/2011040710235424243_overviewar.pdf). Title from the screen. – Accessed 20.04.12.